

Вернигора Н. М.,
канд. наук із соц. комунік., доцент,
Інститут журналістики
Київського університету імені Бориса Грінченка

Vernyhora Nina,
Candidate of Sciences on Social Communications,
Associate Professor, Institute of Journalism
of Borys Grinchenko Kyiv University

УДК 303.433.2 [02]: 001.85

РЕЦЕНЗІЯ
НА КАТАЛОГ «КНИЖКОВІ ЗНАКИ НА КНИГАХ
ІЗ КОЛЕКЦІЇ РІДКІСНИХ ВИДАНЬ НАЦІОНАЛЬНОЇ БІБЛІОТЕКИ
УКРАЇНИ ІМЕНІ В. І. ВЕРНАДСЬКОГО»
(АВТОРИ: Л. М. ДЕНИСКО, Ю. К. РУДАКОВА)

////////////////////////////////////
A REVIEW
OF THE CATALOGUE “BOOK MARKS ON THE BOOKS FROM
THE RARE BOOKS COLLECTION OF V. I. VERNADSKY NATIONAL
LIBRARY OF UKRAINE”
(THE AUTHORS: L. M. DENYSKO, YU. K. RUDAKOVA)

Анотація. Каталог «Книжкові знаки на книгах із колекції рідкісних видань Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського» вийшов друком 2017 року. Його автори: Дениско Людмила Михайлівна, кандидат історичних наук, тривалий час працювала старшим науковим співробітником НБУ ім. В. І. Вернадського; Рудакова Юлія Костянтинівна, кандидат історичних наук, старший науковий співробітник НБУ ім. В. І. Вернадського. Каталог підготовлено на базі відділу стародруків та рідкісних видань НБУ.

Ключові слова: Дениско Л. М., Рудакова Ю. К., «Книжкові знаки на книгах із колекції рідкісних видань Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського», каталог.

Abstract. The catalogue “Book marks on the books from the rare books collection of V. I. Vernadsky National Library of Ukraine” was published in 2017. Its authors are: Liudmyla M. Denysko, the Candidate of Historical Sciences, who worked for a long time as a Senior Researcher of V. I. Vernadsky NBU; Yulia K. Rudakova, the Candidate of Historical Sciences, the Senior Researcher of V. I. Vernadsky NBU. The catalogue is prepared on the basis of the Department of Early and Rare Books of V. I. Vernadsky NBU.

Keywords: Denysko L. M., Rudakova Yu. K., “Book marks on the books from the rare books collection of V. I. Vernadsky National Library of Ukraine”, catalogue.

Каталог, з яким маємо намір вас ознайомити, — це результат кропіткої праці наукових співробітників Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. Дослідниці дають змогу читачеві оглянути колекцію рідкісних видань і стародруків НБУВ, що налічує близько восьми тисяч одиниць зберігання, крізь призму книжкових знаків. Висловлюючись публіцистично, автори розповідають не стільки про книги, скільки про їх долі. Адже книжкові знаки віддзеркалюють зв'язок книги з її власником, майстром, розповсюджувачем тощо, роблячи кожен примірник із накладу особливим. Саме це робить видання привабливим і ко-

рисним для книгознавців, бібліотекознавців, бібліографів, істориків, мистецтвознавців, які вивчають історію книги та книжкових знаків, досліджують створення та розповсюдження друкованих видань, коло наукових, літературних або художніх зацікавлень видатних особистостей, розвиток книжкової культури та мистецтва малих форм графіки в різні часи, історію книжкових колекцій і книгозбірень, роль бібліотек у суспільному житті.

Каталог впорядковано за результатами доскіпливого наукового вивчення книжкових знаків, що набувають функцій джерел бібліографічних відомостей. Теоретичне і практичне значення здобутих

результатів очевидне. Адже актуальним у науковому дослідженні книжкових знаків залишається їх виявлення, атрибуція, облік, систематизація, опис, у перспективі – створення електронної бази даних, що може стати підґрунтям для проведення віртуальної реконструкції наповнення історичних книгозбірень.

Новизна дослідження полягає в тому, що широкій аудиторії науковців вперше презентовано зображення та описи екслібрисів, що вміщені на книгах, які нині входять до колекції рідкісних видань. Загалом примірники цієї колекції демонструють широкий видовий спектр книжкових знаків. Їхні власники – представники різних епох, суспільних верств, професій і сфер діяльності, майнового стану, художнього смаку – замовляли та використовували різноманітні за змістом і способом виготовлення книжкові знаки. Суцільно вони дають уявлення про час побутування, про власників книг і бібліотечних збірок загалом, про книжкові впровадження та книжкову культуру певної доби та регіону. В каталозі також вперше презентовано описи книжкових знаків книгарень, книжкових складів, палітурних майстерень та інших подібних закладів, власники яких у різний час мали стосунок до примірників колекції.

Запропонована авторами дослідження структура каталогу зручна і послідовна. Загалом у ньому подано зображення та описано 469 книжкових знаків XVII–XX століть. Робота складається з передмови, шести розділів, у яких книжкові знаки згруповано за алфавітом прізвищ осіб або назв установ-власників, і науково-довідкового апарату: літератури про книжкові знаки та фонд колекції рідкісних видань НБУВ, покажчика книжкових знаків установ, іменного покажчика, списку скорочень.

У першому, найбільшому, розділі подано описи 232 книжкових знаків, які засвідчували приналежність книжок 199 приватним особам або родинам. Цікавим цей розділ є зокрема й з точки зору типології книжкових знаків, що, по-перше, свідчить про графічну культуру того чи того періоду; по-друге, доповнює портрет власника книги (його освітній, культурний, суспільний, майновий рівні тощо). Тут натрапляємо на шрифтові екслібриси-штемплі; шрифтові друковані, гравійовані і літографовані екслібриси-наліпки; гербові гравійовані екслібриси (наліпки і штемплі); гербові суперекслібриси сліпого тиснення (на верхній кришці оправи, на корінці); сюжетні екслібриси різного виконання; комбіновані тощо (с. 8–173). У другому розділі налічуємо 19 книжкових знаків чотирьох представників російської імператорської родини Романових. У третьому розділі вміщено 50 книжкових знаків 22-х різноманітних установ: бібліотек, наукових і

навчальних закладів, товариств, музеїв. Особливо приваблюють погляд книжкові знаки відомої бібліотечної колекції Павла Галагана (с. 215–219), що представлені п'ятьма варіантами екслібрисів-штемплів (три шрифтові, шрифтовий літографічний і комбінований). У четвертому розділі описано 79 книжкових знаків 54-х книготорговців, книгарень, бібліотек при книгарнях, книжкових складів. Цікавими для вивчення тут є сюжетні літографічні книжкові знаки букіністичного магазину В. І. Ключкова. У каталозі подано 10 зображень з-понад ста варіантів відомих науковцям книжкових знаків цього бібліофіла, видавця і антиквара (с. 239–241). Вражають графічними композиціями книжкові знаки бібліотек (Бібліотека Н. Я. Кушнаревої, с. 244) і букіністичних крамниць (Магазин «Букініст», с. 246; Книжковий магазин В. А. Просяниченко, с. 250–251) м. Києва. У п'ятому розділі вміщено 26 книжкових знаків 22-х палітурників, власників футлярних фабрик і палітурних майстерень. Тут привертають увагу книжкові знаки складного технологічного виконання (тиснення золотом, с. 261; сліпе тиснення, с. 263 тощо). У шостому розділі виокремлено 22 неідентифіковані книжкові знаки та 41 нерозшифрований ініціал на корінцях книг. Впадають в око сюжетні екслібриси з ініціалами ЕН, що виконані від руки чорною тушшю і датовані 1918 роком.

Описи книжкових знаків зроблені за єдиною схемою, супроводжуються відомостями про власника та його бібліотеку, зображенням знаку, інформацією про книги, на яких цей знак міститься, посиланнями на архівні, друковані, електронні джерела з відомостями про власника книжкового знаку, описом або зображенням книжкового знаку.

Наостанок варто зупинитися також на видавничій культурі каталогу. Дослідниками Л. М. Дениско та Ю. К. Рудаковою виконано складну наукову роботу. Саме тому описані в каталозі книжкові знаки є джерелом актуальної інформації, яка може бути використана під час проведення бібліографічної та фізичної реконструкції фондів історичних колекцій і давніх бібліотек. Каталог може стати в пригоді широкій аудиторії науковців, бібліотекарів, бібліофілів, букіністів. Втім під час макетування і верстки видання, його поліграфічного виконання було припущено низку технічних помилок, що впливають на сприйняття каталогу. Великий привабливий формат видання (100x84/8) цілком придатний для якісного художньо-технічного макетування книжкового блоку, концепція якого чітко простежується в оформленні обкладинки. На обкладинці дизайнер дуже доречно застосував принцип паралельного розміщення ілюстративного і текстового матеріалів, але під час верстки книжкового блоку відійшов

від цієї ідеї, а тому екслібриси «загубилися» серед тексту. Недостатнє технічне опрацювання зображень відповідними програмами та неякісний друк не дали змогу сповна відтворити значну кількість деталей екслібрисів.

Наклад видання (300 пр.) також видається замалим для досить широкої аудиторії його потенційних читачів.

Ці міркування ніяким чином не применшують ґрунтовну і відповідальну працю науковців. Каталог має значну теоретичну і практичну цінність, широку читачську аудиторію та може стати поштовхом для низки нових наукових пошуків.

Рецензоване джерело

1. Дениско Л. М. Книжкові знаки на книгах із колекції рідкісних видань Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського : каталог / Л. М. Дениско, Ю. К. Рудакова ; НАН України, Нац. Б-ка України ім. В. І. Вернадського. — Київ, 2017. — 350 с.

Reference

1. Denysko, L. M. & Rudakova, Yu. K. (2017), *Book Marks on the Books From the Rare Books Collection of V. I. Vernadsky National Library of Ukraine: a Catalogue*, the National Academy of Science of Ukraine, V. I. Vernadsky National Library of Ukraine, Kyiv, 350 p.

Подано до редакції 22. 10. 2018 р.

Вернигора Н. Н., канд. наук із соц. комунік., доцент,
Інститут журналістики
Київського університету імені Бориса Грінченка

РЕЦЕНЗИЯ

НА КАТАЛОГ «КНИЖНЫЕ ЗНАКИ НА КНИГАХ
ИЗ КОЛЛЕКЦИИ УНИКАЛЬНЫХ ИЗДАНИЙ НАЦИОНАЛЬНОЙ БИБЛИОТЕКИ УКРАИНЫ
ИМЕНИ В. И. ВЕРНАДСКОГО»
(АВТОРЫ: Л. М. ДЕНИСКО, Ю. К. РУДАКОВА)

Аннотация. Каталог «Книжные знаки на книгах из коллекции редких изданий Национальной библиотеки Украины имени В. И. Вернадского» (на украинском языке) вышел печатью в 2017 году. Его авторы: Дениско Людмила Михайловна, кандидат исторических наук, длительное время работала старшим научным сотрудником НБУ им. В. И. Вернадского; Рудакова Юлия Константиновна, кандидат исторических наук, старший научный сотрудник НБУ им. В. И. Вернадского. Каталог подготовлен на базе отдела старопечатных книг и уникальных изданий НБУ.

Ключевые слова: Дениско Л. М., Рудакова Ю. К., «Книжкові знаки на книгах із колекції рідкісних видань Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського».